

15. Τζέημς Κούνεν, Φράουλες & Αίμα

Εισαγωγή 1

Για το βιβλίο

Το ερώτημά μου είναι απλό. Ποιος είμαι εγώ, για να γράψω ένα βιβλίο, Δεν ξέρω. Απλώς κάθομαι και το γράφω. Εσείς πάλι το διαβάσετε. Ας μη σκοτιζόμαστε άλλο.

Εισαγωγή 2

Ποιος έγραψε το βιβλίο

Εγώ έγραψα το βιβλίο.

Πρέπει να τονίσω ευθύς εξ αρχής πως, επειδή έτυχε να γεννηθώ το 1948, δε σημαίνει πως αυτά που έχω να πω στα δεκαεννιά μου αξίζουν παραπάνω, απ' όσα θα είχαν να πουν στα δεκαεννιά τους οι νέοι, για να πάρουμε μια χρονιά στην τύχη, το 1920. Είναι ανόητο να λέει κανείς πως η νεολαία είναι σήμερα το γεγονός. Πάντα ήταν γεγονός. Όλοι είμαστε δεκαεννιά χρονών, άλλος αργότερα, άλλος νωρίτερα. Αυτή η αποθέωση της νεολαίας δεν ωφελεί κανέναν. Εγώ λόγω χάρη βλέπω από τώρα το ψυχικό τραύμα που με περιμένει, μόλις πατήσω τα είκοσι, κι ούτε ξέρω τι θα γίνω, μόλις λήξει το φοιτητικό μου εισιτήριο. Όσο γι' αυτή τη μπούρδα που λένε, «μην εμπιστεύεσαι κανέναν από τα 30 και πάνω», συμφωνώ κατ' αρχήν, αλλά πιστεύω πως θα 'πρεπε να σβήσουνε και το μηδενικό.

Τι σόι άνθρωποι τις τρώνε στο πανεπιστήμιο του Κολούμπια; Δεν ξέρω. Εγώ έφαγα ξύλο στο Κολούμπια και, προσωπικώς, υποστηρίζω με πάθος τα δέντρα (και γενικότερα τα δάση), τα λουλούδια, τους λόφους, τα βουνά, κι επίσης τις κοιλάδες, τον ωκεανό, την πονηριά (όταν είναι για καλό), το καλό, τα μικρά παιδιά, τους ανθρώπους, τις τρομερές άνευ προηγουμένου χιονοθύελλες, το υποβρύχιο κολύμπι, τους ευγενικούς αστυφύλακες, τους μονόκερους, το κρίκετ με τις πολλές εφορμήσεις, μέχρι και δώδεκα, τα κομπρεσέρ (όταν δεν είναι πολύ κοντά), τους αμμόλοφους του Βόρειου Τρούρο, στο Ακρωτήριο του Μπακαλιάρου, τη νομοθεσία

για τις ελεύθερες εκτρώσεις, και τις Αννούλες, τις κούκλες με τα κουρέλια, μεταξύ άλλων.

Από την άλλη μεριά, δεν χωνεύω το Τέξας, αυτούς που πάνε στο Ζωολογικό Κήπο από σνομπισμό, το υπουργείο Αμύνης, την ονομασία «υπουργείο Αμύνης», τη μύγα που βουίζει ολόγυρά μου καθώς τα γράφω αυτά, τους προστατευτικούς δασμούς, τις μικρές χιονοθύελλες, που δημιουργούν μονάχα λάσπη, τις σύντομες μέρες του χειμώνα, το κρίκετ με τις πολλές εφορμήσεις, από δώδεκα και πάνω το να λέει κανείς τους ανθρώπους καταναλωτές, τα κομπρεσέρ ακριβώς κάτω απ' το παράθυρό μου, και τους Τζώνηδες, τις κούκλες με τα φανταρίστικα. Επίσης το ρατσισμό, τη φτώχεια και τον πόλεμο. Σχετικά με τα τρία τελευταία, προσπαθώ κάτι να κάνω κι εγώ.

Αλλά δεν είμαι μηδενιστής. Υπάρχουν πράγματα που μ' αρέσουν.

Και πρέπει να προσθέσω, πως δεν μπόρεσα ποτέ να σταθώ κάπου ψηλά, χωρίς να σκέφτομαι να πηδήσω κάτω.

Εισαγωγή 3

Ποιοι είμαστε

Ο κόσμος θέλει να μάθει ποιοι είμαστε, και μερικοί πιστεύουν πως μας ξέρουν κιόλας. Μερικοί πιστεύουν πως είμαστε ένα μάτσο μυξιάρηδες. Είναι δύσκολο να πει κανείς, τι ακριβώς είμαστε. Το γεγονός είναι, πως δεν μας κρέμονται οι μύξες, γεγονός είναι επίσης, πως είμαστε γεμάτοι φόβους κι ελπίδες, ή, καθώς λένε, μεταπτώσεις.

Πολύ καιρό τον περνάμε βαθιά δυστυχισμένοι και προσπαθούμε να ευθυμίσουμε με τη σκέψη. Σκεφτόμαστε πόσο είμαστε τυχεροί, που μπορούμε να πηγαίνουμε στα σχολειά μας, που έχουμε ωραία ρούχα κι όμορφα πράγματα, και που χορταίνουμε το φαί κι έχουμε λεφτά και την υγεία μας. Αλήθεια, τι τυχεροί που είμαστε. Κι όμως παραμένουμε δυστυχισμένοι! Κατηγορούμε λοιπόν τον εαυτό μας πως είμαστε εγωιστές και τότε υποφέρουμε ακόμα περισσότερο και λίγο ακόμα, επιπλέον, για την κατάθλιψή μας.

Είμαστε δυστυχισμένοι για τον πόλεμο και για την φτώχεια και για τη ματαιότητα της πολιτικής, μα και γιατί καμιά φορά τυχαίνει να μας αφήσει το κορί-

τσι μας ή το αγόρι μας, ανάλογα με την περίπτωση, ή γιατί νιώθουμε μόνοι κι έρημοι και χαμένοι.

Είμαστε παιδιά της Νέας Υόρκης, να τι είμαστε.

Η Νέα Υόρκη είναι η πιο εκπληκτική πόλη του κόσμου, κι επίσης το πιο ελλεινό μέρος που μπορώ να διανοηθώ. Είναι η πόλη, όπου βλέπεις ένα πρόσωπο στο τρένο και ξέρεις πως δεν πρόκειται να το ξαναδεις. Η πόλη με τους πεθαμένους δρόμους, με τον κόσμο που κινείται εδώ κι εκεί σαν τη γλίτσα στο στεγνωμένο ποτάμι, καθώς την αναδεύουν ριπές από βρόμικο αέρα. Η πόλη όπου περπατάς επάνω στο σκληρό πάτωμα ενός γιγάντιου λαβύρινθου με τοίχους πολύ ψηλότερους από τους ανθρώπους, κι όμως γεμάτους απ' αυτούς.

Είναι νησί, κι έτσι τη νιώθουν όσοι τη ζουν. Στενή, ξεκομμένη. Πρέπει πάντα να βαδίζεις σε δρόμους κάθετους, τετραγωνισμένους, δεν βλέπεις που πας, βλέπεις μονάχα που είσαι, κι ένα στενό κομμάτι ουρανό, και ποτέ αστέρια. Είναι ένας γιγάντιος λαβύρινθος, που πρέπει διαρκώς να τον παλεύεις, σαν το ποντίκι, μα, αντίθετα από ο ποντίκι, δεν σε περιμένει καμιά ανταμοιβή στην έξοδο. Δεν υπάρχει έξοδος, κι ούτε ξέρεις ποτέ τι είναι εκείνο που τάχα ψάχνεις να βρεις.

Αντίθετα και πάλι απ' το ποντίκι, δεν είσαι μόνος. Όμως αισθάνεσαι μοναξιά. Την μοναξιά που γεννιέται ακριβώς μέσα στα ατέλειωτα πλήθη, από ανθρώπους που δε σε ξέρουν, που δε νοιάζονται για σένα και ούτε θέλουν να νοιαστείς εσύ γι' αυτούς.

Όπου κι αν περπατήσεις, ακούς ένα κλικ-κλακ. Ποτέ δε σ' αφήνει το κλικ-κλακ. Ποτέ δε σ' αφήνει το κλικ-κλακ από τα βήματά σου, διαρκώς σου θυμίζει πως βρίσκεσαι στον πάτο ενός κουτιού. Η γη έχει παγιδευτεί κάτω από την ασφαλτο και το τσιμέντο, κι εσένα σ' έχουν κλειδώσει απ' έξω απ' τη γη. Τίποτα δε φουτρώνει.

Όλα αυτά μας φέρνουν λύπη. Κι είναι όλα αυτά στο Κολούμπια, είναι το Κολούμπια, γιατί Κολούμπια ίσον Νέα Υόρκη. Με το να φεύγεις από τη σχολή ή από την πόλη της, δεν κερδίζεις τίποτα. Απ' τη στιγμή που ζεις στη Νέα Υόρκη, είσαι κλειδωμένος μέσα στην πόλη, και η πόλη είναι κλειδωμένη μέσα σου.

Στην παραλία ή στο δάσος το κλικ-κλακ σε ακολουθεί πάντα και κάτω από τα πόδια σου σέρνεις πεζοδρόμια. Ολόγυρά σου οι τοίχοι παραμένουν, γιατί έζησες

μαζί με ανθρώπους κι όμως μακριά τους. Ξέρεις τώρα την κατάσταση. Βλέπεις πόσο μεγάλες είναι οι αποστάσεις των ανθρώπων.

Μα η λύπη δεν γίνεται απελπισία, όσο μπορείς και θυμώνεις. Κι εμείς στο Κολούμπια θυμώσαμε πολύ. Καθώς δεν απελπιστήκαμε, μπορούμε να βλέπουμε ακόμη τι πρέπει να πολεμήσει κανείς, και πολεμάμε. Πολεμήσαμε, πολεμάμε και θα πολεμάμε.

Εισαγωγή 4

Πώς γράφτηκε το βιβλίο

Το γράψιμο ενός βιβλίου μοιάζει πολύ με εγκυμοσύνη και στις δύο περιπτώσεις έρχεται στον κόσμο κάτι, που δεν υπήρχε πριν, και στις δύο περιπτώσεις σε πονάει ο πισινός σου.

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε πάνω σε χαρτοπετσέτες και πακέτα τσιγάρα και χαρτόνια του ωτοστόπ. Απλωνόταν παντού, όπως συμβαίνει και με το μυαλό μου. Έχω μια τάση να ξεχνάω. Ποτέ δε μπορώ να συγκρατήσω πάνω από τρία πράγματα μαζί. Μόλις σκεφτώ ένα τέταρτο, μου φεύγει το πρώτο. Όπως οι μηχανές με τα τσιγάρα. Ρίχνεις το κέρμα, παίρνεις το πακέτο, κι όλα τ' άλλα πακέτα κατεβαίνουν δύο πόντους παρακάτω. Ολόιδια, σ' όλες τους τις λεπτομέρειες.

Ο καλύτερος, ο πιο σωστός τρόπος για να διαβάσει κανείς αυτό το βιβλίο, θα 'ταν να το σκίσει και να σκορπίσει τα κομμάτια σ' όλο το σπίτι. Έπειτα, αργότερα, κάθε φορά που θα βρεθεί μπροστά σ' ένα κομμάτι, το διαβάζει ή το αφήνει, ανάλογα με το κέφι της στιγμής. Ή, ακόμη καλύτερα, το φυλάει για τις τέσσερις το πρωί, την πιο πιθανή ώρα για μια τέτοια δουλειά, και το διαβάζει τότε. Μα, προπαντός, δεν αξίζει να χάσει πολύ καιρό με το διάβασμα, γιατί κι εγώ δεν έχασα πολύ καιρό για να το γράψω.

Θα προσέξετε πως ένα μεγάλο μέρος του βιβλίου περιγράφει απλώς μικροπράγματα που έκανα ή που σκέφτηκα. Μπορεί να σας φανούν τελείως άσχετα με το Κολούμπια. Τι να κάνουμε.

16. Μπέρτραντ Ράσσελ, Ανατροφή και Εκπαίδευση των παιδιών

Όπως είδαμε τα προηγούμενα, οι ενστικτώδεις επιθυμίες των παιδιών είναι ασαφείς και συγκεχυμένες· η αγωγή και οι ευκαιρίες μπορούν να τις διοχετεύσουν σε εντελώς διαφορετικά κανάλια. Ούτε η πίστη στο προπατορικό αμάρτημα, ούτε η πίστη του Ρουσσώ στη φυσική αρετή επιβεβαιώνεται από τα πράγματα. Η πρώτη ύλη των ενστίκτων είναι ηθικά ουδέτερη και μπορεί να διαμορφωθεί είτε προς το καλό είτε προς το κακό με την επίδραση του περιβάλλοντος. Μια συγκρατημένη αισιοδοξία δικαιολογείται από το γεγονός ότι, με την εξαίρεση των παθολογικών περιπτώσεων, πάρα πολλών ανθρώπων τα ένστικτα μπορούν, στην αρχή, να εξελιχθούν σε καλές μορφές· και οι παθολογικές περιπτώσεις θα μπορούσε να είναι πολύ λίγες, αν εξασφαλιζόταν στα άτομα μια πνευματική και σωματική υγιεινή μέριμνα από τα πρώτα τους χρόνια. Η κατάλληλη αγωγή κάνει τον άνθρωπο ικανό να ζει σε αρμονία με το ένστικτο, αλλά θα πρόκειται για καλλιεργημένο και εκγυμνασμένο ένστικτο, όχι για την ακατέργαστη και άμορφη παρόρμηση που μας δίνει η φύση. Ο μεγάλος καλλιεργητής των ενστίκτων είναι η επίδοση· αυτή χαρίζει μερικές μόνο μορφές ικανοποίησης, αλλά όχι άλλες. Αν εφοδιάσουμε έναν άνθρωπο με τις κατάλληλες ικανότητες θα γίνει ενάρετος· αν συμβεί το αντίθετο, δηλαδή αν τον εφοδιάσουμε με ακατάλληλες, ή τον αφήσουμε χωρίς ικανότητες, ο ίδιος άνθρωπος θα εξελιχθεί σε ένα άτομο ποταπό.

Οι γενικές αυτές ιδέες έχουν εφαρμογή στο ζήτημα της θέλησης για την απόκτηση ισχύος. Σε όλους μας αρέσει να είμαστε κάτι, αλλά δεν ενδιαφερόμαστε τι επιτυγχάνουμε μ' αυτό. Γενικά μιλώντας, όσο πιο δύσκολο είναι το επίτευγμα, τόσο περισσότερο μας αρέσει. Στους ανθρώπους αρέσει να σημαδεύουν «στο φτερό», γιατί αυτό είναι δύσκολο· δεν πυροβολούν εναντίον ακίνητων πουλιών, γιατί αυτό είναι εύκολο. Φέρνω αυτά τα παραδείγματα, γιατί σε τέτοιες περιπτώσεις, ο άνθρωπος δεν έχει άλλο κίνητρο εκτός από την ευχαρίστηση της δράσης. Η ίδια, όμως, αρχή μπορεί να εφαρμοσθεί παντού αλλού. Μου άρεσε η αριθμητική ωστόσο έμαθα τον Ευκλείδη· μου άρεσε ο Ευκλείδης ωστόσο έμαθα την αναλυτική γεωμετρία και ούτω καθεξής. Στην αρχή, ένα παιδί ευχαριστείται από το βάδισμα, ύστερα από το τρέξιμο, ύστερα από το πήδημα και την αναρρίχηση. Ότι, μπορούμε να επιτύχουμε εύκολα, δεν μας δίνει πια την αίσθηση της δύναμης· μια νεοαποκτημέ-

νη ικανότητα, ή μια επίδοση για την οποία δεν είμαστε βέβαιοι, μας δίνει τη μέθη της επιτυχίας. Γι αυτό ακριβώς η επιθυμία ισχύος είναι σε τόσο μεγάλο βαθμό ευπροσάρμοστη, ανάλογα με τον τύπο ικανοτήτων που μας διδάσκουν.

Η δημιουργία, αλλά και η καταστροφή, ικανοποιούν την επιθυμία της ισχύος· κατά κανόνα, όμως, η δημιουργία είναι πιο δύσκολη κι επομένως χαρίζει περισσότερη ικανοποίηση στον άνθρωπο που μπορεί να την κάνει κατορθωτή. Δεν θα επιχειρήσω να δώσω ένα σχολαστικά ακριβή ορισμό της δημιουργίας και της καταστροφής· χονδρικά μιλώντας, νομίζω ότι δημιουργούμε όταν αυξάνουμε την δυνάμει ενέργεια ενός συστήματος. Το ίδιο πράγμα με περισσότερο ψυχολογικούς όρους θα μπορούσε να ειπωθεί έτσι: δημιουργούμε όταν παράγουμε μια προσχεδιασμένη κατασκευή και καταστρέφουμε όταν απελευθερώνουμε φυσικές δυνάμεις για να αλλοιώσουμε μια υπάρχουσα κατασκευή αδιαφορώντας για τη νέα κατασκευή που θα προκύψει. Όπως κι αν φανούν στον καθένα οι παραπάνω ορισμοί, από την πρακτική ξέρουμε όλοι αν μια ενέργεια μπορεί να θεωρηθεί σαν δημιουργική, εκτός από τις λιγοστές εκείνες περιπτώσεις, στις οποίες κάποιος διακηρύσσει ότι καταστρέφει προκειμένου να ξανακτίσει –αλλά δεν είμαστε βέβαιοι ότι ο άνθρωπος αυτός είναι ειλικρινής.

Κι επειδή η καταστροφή είναι ευκολότερη, τα παιδικά παιχνίδια αρχίζουν μ' αυτήν για να περάσουν αργότερα στη δημιουργία. Ένα παιδί στην αμμουδιά με το κουβαδάκι του, ευχαριστιέται να του φτιάχνουν οι μεγάλοι όγκους από άμμο, που σε λίγο το ίδιο θα τα καταστρέψει με το φτυαράκι του. Μόλις, όμως, μπορέσει να μάθει μόνο του κάτι τέτοιο, ευχαριστιέται στην ασχολία του αυτή, και με κανένα τρόπο δεν θα σας επιτρέψει να τα καταστρέψετε. Γενικά, τα παιδιά αρέσκονται να καταστρέφουν τα έργα των άλλων –αλλά όχι και τα δικά τους. Η παρόρμηση που κάνει το παιδί να χαίρεται και στην μια και στην άλλη περίπτωση, είναι ακριβώς η ίδια· η νέα, όμως, ικανότητα άλλαξε την επίδοση που πηγάζει από την ίδια παρόρμηση.

Οι απαρχές πολλών αρετών πηγάζουν από τα χαρούμενα βιώματα της δημιουργίας. Όταν ένα παιδί σας παρακαλεί να μην του καταστρέψετε το δημιούργημά του, εύκολα θα το πείσετε ότι και αυτό δεν πρέπει να καταστρέφει τα έργα των άλλων. Με τον τρόπο αυτόν, μπορείτε να δημιουργήσετε στο παιδί το σεβασμό προς το προϊόν της εργασίας, που είναι και η μοναδική κοινωνικά αβλαβής πηγή ατομι-

κής ιδιοκτησίας. Δίνεται, επίσης, στο παιδί με τον ίδιο τρόπο ένα κίνητρο για επιμονή, υπομονή και παρατήρηση· χωρίς τις ιδιότητες αυτές, δεν θα μπορέσει να χτίσει το δικό του πύργο, στην κορυφή του οποίου έχει τοποθετήσει την καρδιά του. Παίζοντας με τα παιδιά, πρέπει κι εσείς ο ίδιος να παίρνετε δραστήριο μέρος το παιγνίδι τους, στις κατασκευές τους, ώστε και τη φιλοδοξία τους να διεγείρετε και τον καλύτερο τρόπο κατασκευής να τους δείχνετε· ύστερα από τη διδασκαλία αυτή, μπορείτε να τ' αφήσετε μόνα τους ν' αναπτύξουν την πρωτοβουλία τους και τις προσπάθειές τους.